

1933 ÜNİVERSİTE REFORMUNA KADAR İSTANBUL TIP FAKÜLTESİ REİSLERİ

Ayşe Nur GÖKÇE*

ÖZET

Ülkemizde modern anlamda tıp eğitimi 1827 yılında Sultan II. Muhtut döneminde Tıbhane-i Amire ve Cerrahhane-i Amire'nin Şehzadebaşında açılmasıyla başladı. 1903 yılında Haydarpaşadaki binasına taşınan ve eğitime başlayan tıbbiyenin 1903-1912 yılları arasındaki ilk reisi (dekan) Operatör Dr. Cemil Topuzlu Paşa'dır. Atatürk'ün Üniversite Reformu ile İstanbul Tıp Fakültesi Avrupa'nın önde gelen fakülteleri arasında yerini aldı. 1933 Üniversite reformundan sonra da ilk dekan Prof.Dr. Tefvik Salim Sağlam Paşa'dır.

Anahtar Kelime: Fakülte Reisleri.

SUMMARY

The deans of Istanbul Faculty of Medicine until 1933 University reform. In our country medical education had been started by the opening of Tıbhane-i Amire and Cerrahhane-i Amire in 1827 during and Mahmut's period. In 1903 medical school had been moved in Haydarpaşa and it had started to give education were surgeon Dr. Cemil Topuzlu Paşa had worked as a dean during 1903-1912. With the reform of Atatürk Istanbul Faculty of Medicine became more popular in Europe. After University reform in 1933 Prof.Dr. Tefvik Salim Sağlam Paşa become first dean of the faculty.

Key Words: The deans, Medical Faculty

GİRİŞ

Ülkemizde Tıbhane-i Amire ve Cerrahhane-i Amire'nin Şehzadebaşındaki Tulumbacıbaşı Konağında 1827 yılında Sultan II. Mahmut zamanında açılmasıyla batı anlamında tıp öğretimine başlandı. Öğrenci kapasitesinin artması ile Cerrahhane 1832'de Sarayburnu kıyısında "Hastalar Odası'na, Tıbbiye de 1836'da Otlukçu Kışlası'na taşındı. Tıbhane-i Amire ve Cerrahhane-i Amire 1839 da birleştirilerek, Galatasaray Lisesi'nin bulunduğu yerdeki "Enderun Ağaları Mektebi" binasına taşındı ve Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane adını aldı. Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane ile modern tıp ve eczacılık eğitime başlandı. 1848 yılında Galatasaray yangınında binasının harap olması nedeni ile Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane önce Sütluçe'ye, 1865 yılında da Hasköy'deki Humbarahane-i Hüma-

yun Kışlasına taşındı. 1866'da Demirkapı'ya dönen Tıbbiye 1874 yılında tekrar Galatasaray'a, 1876'da tekrar Demirkapı'ya taşındı. 1903 yılında inşaatı biten Haydarpaşadaki yeni binaya taşınan tıbbiye 1903-1908 yılları arasında kullanıldı. Haydarpaşada eğitime başlayan tıbbiyenin reisi (dekan) Operatör Dr. Cemil Topuzlu Paşa'dır. Atatürk'ün 1933'de gerçekleştirdiği üniversite reformundan sonra İstanbul Tıp Fakültesi Avrupa'nın önden gelen tıp fakülteleri arasında yerini almıştır.

Dr. Cemil Topuzlu Paşa'dan günümüze kadar İstanbul Tıp Fakültesinde kıymetli bilim adamları dekanlık yaptı ve bu gün bulunduğu yere gelmesi sağlandı.

1933 Üniversite Reformundan önce Tıp Fakültesi Reisleri (Dekanları)

Operatör Dr. Cemil Topuzlu Paşa 1909-1912

1868 yılında İstanbul'da doğan Cemil Topuzlu, Paşakapısı Askeri Rüştiyesi ve Galatasaray'da okuyarak, 1882'de Sarayburnu (Sirkeci) Mekteb-i Tıbbiye-i Asakir-i Şahane'ye girdi ve 1886'da tıp tahsilini yüzbaşı rütbesiyle bitirdi. Türk tıbbına modern cerrahiye, modern asepsiyi getiren Cemil Topuzlu Paşa, Türkiye'nin ilk operatörü ve ilk dekanıdır (1,2). Dünya askeri tababet alanında röntgeni ilk olarak kullanan hekimdir (3). Dr. Cemil Topuzlu, Askeri Tıbbiye'yi fakülte haline getirmek için Dr. Süleyman Numan, Dr. Ziya Nuri ve Dr. Asaf Derviş Beylerle bir komisyon kurarak çalıştı. Avrupada olduğu gibi dekanlık sözcüğünün kullanılmasının ilk kez Türkiye'deki uygulayıcısı oldu. Müderris yerine fakülte reisi, tıp medresesi yerine Tıp Fakültesi terimleri Türk yüksek öğretimine getirdiği yeni kavramlardır. Dr. Cemil Topuzlu dekanlığı sırasında Kadırgadaki Tıp Fakültesi Haydarpaşa'ya taşındı, iki fakülte birleştirildi. Fakültenin oda ve tavanları sobayla ısınmayacak kadar yüksekti; bu nedenle kalorifer sistemi yaptırıldı. Bu bir resmi dairede yaptırılan ilk kalorifer sistemidir. Cemil Topuzlu Paşa dekanlığı sırasında Avrupadan birçok tıbbi alet ve 200 mikroskop getirtti. (O zaman tıp fakültesinde 22 mikroskop vardı). Getirilen bu aletler bağış yoluyla sağlandı ve hiçbir ücret ödenmedi. Dekanlığı sırasında fakülteye yeni ilave pavyonların inşaatına başlandı. Bu pavyonlar tamamlanana kadar ihtiyacı karşılaması için sekizer, onar yataklı küçük hastaneler açtırılarak toplam yatak sayısı 250'e çıktı. Tıp Fakültesi Avrupadaki Fakültelerin seviyesine çıkartıldı. Dr. Cemil Topuzlu Paşa, Analitik Kimya, Farmakognazi, Bakterioloji derslerini programa sokarak bugünkü ihtiyaçlara uygun Eczacı Okulunun da kumcusu olmuştur. Kadırga'da kurduğu Dişçi Mektebinin üst katında fakülteye bağlı Eczacı Mektebi ve Kadırga'da, Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'nin eski hastane pavyon-

ların tamir ettirerek 30 yataklı bir doğumevi yaptırdı. İstifasından sonra Dr. Neşet Ömer Bey zamanına kadar tüm inşaat işleri durdu (4).

Dr. Besim Ömer Akalın: (1912-1914)

1861 yılında doğan Dr. Besim Ömer Akalın, tahsilini Kosova Askeri Rüştiyesinde ve Gülhane Askeri Rüştiyesi ile Tıbbiye İdadisinde tamamlayarak, 1883'de tabib oldu. 1887-1891 yılları arasında Paris'e gönderildi, döndükten sonra Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye'ye muallim oldu (5). Hocalığı ve dekanlığı süresince, ebelik mesleğini geliştirmek için çok uğraş verdi; ebelik okulunu açarak, ebelere ders vererek asepsi ve antisepsi öğretmiş, ebelerin iyi yetişmesi için çalışmıştır (6,7). Yine tıp fakültesine bayanların girmesi için uğraş vermiş ve bunda da başarılı olmuştur. Hilal-i Ahmer'de kadınlara ilk hastabakıcılık kursunu açarak, ders veren, çocuk ölümlerine karşı büyük mücadele veren Dr. Besim Ömer Akalın, Himaye-i Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu) nun kurucularındandır (8,9). Dr. Besim Ömer Akalın ilk doğum kliniğini kurmuş ve çocuk büyütme konusunda yayınlar yapmıştır (10).

Dr. Ziya Nuri Birgi Paşa: (1914-1917)

Modern hekimliği ülkemize getiren Dr. Ziya Nuri Paşa, 1872 yılında İstanbul'da doğdu. 1889 yılında Askeri Tıbbiye'den mezun oldu. 1894 yılında Berlin'e giderek, K.B.B. ihtisası yaptı (11). 1900 yılında memleketine dönerek K.B.B. kürsüsüne girdi ve ölene kadar görevine devam etti. 1914 yılında Tıp Fakültesi Dekanı oldu ve iki dönem dekanlık yaptı. Bu dönem içinde Darülfunun Tıp Fakültesi Mecmuası yayınlanmaya başladı ve reforma kadar devam etti. Milli Türk Tıp Kongresi yapılması için ilk girişimde bulunan Dr. Süleyman Numan Paşa cerrahi girişimlerin modernleşmesinde rol oynadı. İlk defa endoskopik metodlar Ziya Nuri Paşa tarafından tatbik edildi (12). Tıpta gelişme ve

yeniliklerin takipçisi olan Dr. Ziya Nuri Birgi Paşa 1933 yılında Afyon milletvekili oldu ve bu görevi sırasında 1936 yılında vefat etti (13).

Dr. Akil Muhtar Özden: 1918-1923

1877 yılında doğan Akil Muhtar Özden, Demirkapı Askeri Tıbbiyesinden ayrılarak, Abdülhamit istibdadından dolayı 1869 yılında İsviçre'ye gitti. 1902 yılında hekim oldu. Paris ve Cenevre'de çalıştı. Cenevre Üniversitesi'nde doçent oldu. 1908'de Tıp Fakültesi'ne dönerek, Tedavi Kliniği ve Farmakodinami profesörü oldu. Cenevre Üniversitesi tüzüğünü örnek alarak Darülfunun-u Osmani Tıp Fakültesi Nizamnamesini hazırladı ve bu nizamname 1909'da kabul edildi (14). Ülkemizde ilk Farmakodinami laboratuvarını kurdu (15). 1918-1923 yılları arasında dekanlık yapan Dr. Akil Özden, fakültede kalkınma hareketlerini başlatarak ilk önce kitapsız olan öğrencilerin bu ihtiyaçlarını karşıladı (16). Kendisi de Tedavi kitabının yapısında Emraz-ı Dahiliye serisini hazırladı. Türk kodeksi için çalıştı (17). Haydarpaşa'da hasta yatağı yetersiz olduğu için fakültenin İstanbul'a nakledilmesi için uğraş verdi. Çapa'da ki Kız Öğretmen Okulu binası ile Haydarpaşa'da ki fakülte binasının sınıfları İstanbul Hastanesine taşıdıysa da 1 yıl devam edebilirdi, fakülte içindeki muhalefet nedeniyle 1926'da Haydarpaşa'ya döndü. Tıp Tarihi ve Deontoloji derslerine önem veren Dr. Özden, Anestetik madde, Muhtar reflexlerinin, karaciğerde ilaçların dönüşümünün ve diğer birçok konunun buluşlarının da sahibidir (18). İlk kez otopsi ve ilk kez pnömotoraks yapan Özden, Fransa Akademisi asli üyesi, Balkan Birliğinin de kurucusudur.

Dr. Vasfi Bey: 1923-1924

1884 yılında İstanbul'da doğan Dr. Vasfi Bey, Kadırga Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiyesini birincilikle bitirdi. Paris Tıp Fakültesinde 1911 yılına kadar görev yaptı. Dekanlık dönemi bir yıl kadar kısa sürdü.

Dr. Nureddin Ali Berkol: 1924-1925

1881'de İstanbul'da doğan Nureddin Ali Berkol, Toptaşı Askeri Rüştiyesinden mezun oldu. 1905 yılında Anatomi asistanı oldu ve 1908-1910 yıllarında Paris Tıp Fakültesine gönderilerek, orada çalışmalar yaptı. 1924 yılında Dekan oldu. Bir yıl dekanlık yapıp, 1925 yılında rektör seçildi. 1933 reformundan sonra 1934-1939 yıllar arasında tekrar dekanlık görevini üstlendi. Dekanlığı zamanında laborantların laboratuvar çalışmalarındaki önemini göz önüne alarak laborant yetiştirmek için kurslar açtı. Laborantların iyi yetişmesi için yabancı yardımcıları getirdi (20,21). Mikroskop ve tıbbi malzeme alımına önem verdi. Hasta yatak sayısının çoğaltılması için çalıştı. Dershaneler yetersiz olduğu için öğrenciler derslere devam etmiyorlardı. Bu konuyu önem vererek, öğrencilerin derse devam etmesini sağladı. 2 Mart 1939 yılında "Biyofizik" dersi yerine "Radyolojiye Başlangıç" dersi verilmesini karara bağladı. Halk için aydınlatıcı bir gazete çıkartarak, halkın bilinçlendirilmesi için bir komite kurdu (22). Bu döneme kadar 3 saat olarak verilen Askerlik derslerini 2 saate indirdi (23,24).

Dr. Neşet Ömer İrdelp: 1925-1927

1882 yılında doğan Neşet Ömer İrdelp, 1902'de Tıbbiye-i Mülkiye (Sivil Tıp Okulu)'den hekim olarak mezun oldu. I. Dahiliye şefliğine tayin edildi. 1915 de dördüncü orduda görev aldı. 1925 yılında dekan seçilen Dr. Neşet Ömer, dekanlığı döneminde ilmi mecmuaların yayınlanmasına önem verdi. Dahili tıp külliyyatının tamamlanması için çalıştı ve fakülte kliniklerini yeni aletlerle donatma çabası verdi. Hekimler için ilk geliştirme kurslarını açtı (25). Dr. Neşet Ömer, 1933'de Üniversitenin ilk rektörü oldu. Reform ile Cerrahpaşa İç Hastalıkları Kliniği kurucusu olan Dr. Neşet Ömer (26) 3 Haziran 1948'de vefat etmeden zengin kütüphanesini Tıp Fakültesine bağışladı (27). Dekanlığı sırasında 1926 yılında Eczacı ve Dişçi Okulları Kadırgadan Bayazıttaki binalarına taşındı.

Dr. Süreyya Ali Kayacan: 1927-1931

1877'de doğan Süreyya Ali Kayacan, 1903 yılında Askeri Tıbbiye'den mezun oldu. Mezuniyetinden sonra dahiliye kliniğine asistan olarak atandı. 1927-1931 yılları arasında dekanlık yaptı. Çok değerli eserler veren Dr. Kayacan 1961 yılında vefat etti.

Dr. Tevfik Recep Örensoy: 1931-1933

1895 yılında Üsküdar'da dünyaya gelen Tevfik Recep Örensoy, Demirkapı Askeri Tıbbiyesinden tabip yüzbaşı olarak mezun oldu ve Gülhane Tatbikat-ı Tıbbiye-i Askeri Hastanesi'nde staj yaptı. Daha sonra Almanya'ya gönderilen Örensoy 3 yıl asistanlık yaptıktan sonra 16 Nisan 1903 yılında birinci derece ile ihtisasını tamamladı. 1904 yılında İstanbul'a dönünce Prof.Dr. Rieder'in yanında Embriyoloji dersini vermek üzere çalışmaya başladı. Askeri ve Mülki tıbbiye birleştiği zaman Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji profesörü oldu. 1930-1933 yılları arasında Tıp Fakültesi dekanlığı yapan Örensoy, Dr. Cemil Topuzlu Paşa'nın da desteği ile Histoloji ve Embriyoloji Laboratuvarını kurdu (28). 1933 Atatürk'ün Üniversite reformundan sonra ilk dekan Prof.Dr. Tevfik Salim Sağlam Paşa oldu.

KAYNAKLAR

1. Türk Tıp Cemiyeti Mecm. Sayı: 5 (Ayrı Baskı) İstanbul (1958) s: 41.
2. Türk Cerrahi Cemiyeti Mecm. C: XI 5:1 İstanbul (1958) s: 51-53

3. Şehsurvaroğlu B: Cemil Topuzlu. İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası No: 1 (Ayrı Baskı) İstanbul (1958).
4. Topuzlu C: 80 Yıllık Hatıralarım. Yay. Hatemi, H Kazancıgil, A İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi No: 2971 İstanbul (1982) s: 93-99.
5. Süheyl A: Besim Ömer Paşa ve Doğum Tarihi. Tedavi Seririyatı C: 2 No: 5 İstanbul (1932) s: 101.
6. Sezenel KT: Prof.Dr. Besim Ömer'in Ölümü. Poliklinik C. VII İstanbul (1940) s.295-303.
7. İstanbul Seririyatı. C. XXIII No: 4 İstanbul (1940) s: 47-49.
8. Belger NR: Besim Ömer Tıp Dünyası C. XVIII No: 7-207 İstanbul (1945) s: 5557.
9. Tıp Dünyası C. XIII İstanbul (1940) s: 4394-4398.
10. Tıp Tarihi Yıllığı C: I Sayı: 52 İstanbul (1966) s: 73.
11. İstanbul Seririyatı C. XXIX No: 1 İstanbul (1937) s: 1-3.
12. Unat EK: 8 Büyük Türk Hekimi İstanbul (1986) s: 33.
13. Poliklinik C.I No: 5 İstanbul (1933) s: 204.
14. Gökçe A: Hocalarımız Ord. Prof. Dr. Akil Muhtar Özden ve Tıbbi Hizmetleri Dirim Sayı: 4-5-6 İstanbul (1996) s: 110.
15. Klinik Vol: 7 No: 3-4 İstanbul (1949) s: 56-82.
16. Tıp Dünyası C. XXII No: 4-252 İstanbul (1949) s: 6370.
17. Tıp Dünyası a,e s: 6372.
18. Tıp Dünyası C: 47 Sayı: 4 İstanbul (1974) s: 176-179.
19. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi ve Deontoloji Anabilim Dalı Arşivi.
20. Tıp Dünyası C.X No: 7-11 İstanbul (1937) s: 3567.
21. İstanbul Tıp Fakültesi Karar Defteri (9.6.1936).
22. İstanbul Tıp Fakültesi Karar Defteri (24.9.1939).
23. Tıp Dünyası C.XII No0 5-133 İstanbul (1939) s: 2291.
24. Tıp Dünyası C: XXI No: 6-242 İstanbul (1948) s: 6189-6191.
25. Tıp Dünyası Özel Haber C.XXI No: 7-243 İstanbul (1948) s: 6213.
26. Sağlık Dünyası I Sayı: 2 İstanbul (1955) s: 3-8.
27. İstanbul Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı Arşivi.
28. Tıp Dünyası C:XXX No: 5-229 İstanbul (1947) s: 2234.